

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at <http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content>.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

NOTES ON HEBREW MSS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY OF CAMBRIDGE.

IV.

MS. Dd. 5.38. Paper, 8vo., 38 folios. The last folio or folios are wanting. Each folio has 21 lines, written in Spanish-Rabbinic characters. The MS. contains the *ספר המנהגות*, by R. Asher b. Saul. This work, which at some time was much read and quoted, is extant only in the copy now before me, and therefore deserves a full description.¹

As the title implies, the author did not intend to write a ritual, but an exposition of religious customs as far as he was acquainted with them. Indeed, to him the religious custom was of even more importance than the *Din*, or Law, as will be seen from the following quotation, with which the MS. opens:—

בשם האל הגדול הגבור והנורא אחל לכתוב המנהגות אשר נהגו
הקדמונים ונורו רבותי הראשונים והאחרונים כי ראיתי אני אשר בר'

¹ The largest list of authors quoting R. Asher is to be found in Zunz, *Die Ritus*, p. 21, note 1, from which however the quotations in the *תמים* and the *תולדות אדם* (Nachmanides), in the name of R. Asher b. Meshulam, must be deducted. On the other hand, we must add to it the name of R. Solomon Duran in his *Responsas*, who is the only early writer who gives the exact title of this work: *אשר ב"ר שאול ז"ל*: *מלוניל כתב בספר מנהגות* (§ 195). Cp. Zunz, *Gesammelte Schriften*, III. 148, Michael, *Or Hachayim*, No. 552, and Benjacob, *Ozar Hasepharim*, p. 336, No. 1994. See also Neubauer, *Les Rabbins Français*, p. 511. Dr. Gross, in his valuable articles in the *Monatsschrift*, 1868, p. 292; 1869, p. 533; 1873, p. 401, also refers to our author, but he still confuses the two Ashers. I must, however, state that not all the quotations from the *Minhagoth* are to be found in the MS., but this may be accounted for by the fact that the MS. is both defective (breaking off in the middle of a passage in *Hilchoth Shabbath*, with the words *אין אומר*) and very carelessly written.

שאל ז"ל אנשים מזלזלים בהם מפני שאין יודעים טעמם וכתבתי את אשר זכרתי מהם להיות לזכרון לנו ולדור אחרון והבאתי ראיות מן התלמוד ומן הירושלמי וממה שמצאתי בהגדה ונתתי טעם לקצתם ולאשר נמצא טעם ידענו כי לא לתוהו נהגו בהם הראשונים כי לעשות סיג לתורה הכינום ובאמת ידענו טובה צפרנם של ראשונים מכרסם של אחרונים והמה בעצם חכמתם וברוב דעתם הושילו בתקנתם וגזרו על מי שיפרוץ גדרם כל רכושו יחרם והוא יבדל מקהל הגולה ואמרו כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ואמרו מנהג מבטל הלכה כי האלהים כרת אתם ברית עולם שמורה בכל וערוכה ונתן בהם כח לעקור דבר מן התורה וקבעו יותר (יתד read) שלא תמוט ואמרו על השביעית שלא תשמוט • על כן אין לאדם לפרוץ ולהרוס הגדר אשר גדרו חכמים ממנו ונבונים ונבול עולם אשר נבלו ראשונים ואני לא מחכמתי ולא מבינתי חברתי זה הספר וקראתי שם הספר הזה ספר המנהגות מר' יוחנן דאמר לרב • שמן בר אבא הני ביעי השילתא שְׁרִיין ואת לא תיכול משום דכתי' אל תטוש תורת אמן מיהא שמעינן שאין לשנות שום מנהג בעולם (1a & b) :

Of Minhagim not directly relating to the ritual, the following extracts will not be found uninteresting:—

ונהגו כל ישראל להדליק נרות בבית הכנסת כשיכנס אדם שם להתפלל (1b) :

ונהגו כל ישראל להתענות בערב ראש השנה ולעשות צדקות גדולות (18b) :

ונהגו כל ישראל בנהר בערב ראש השנה ובערב יום הכפורים • ולולי צנת הארצות האלה מחייבי כל ישראל לעשות כן נקוט מנהג דכל ישראל אין מתפללין עד שירחצו וקא אמר (?) הם נהגו בספרד שאין להם צנה אבל באלה הארצות לא (20a) :

ונהגו כל ישראל להדליק כל איש ואיש בבית הכנסת ביום הכפורים לכפר על אביו ועל אמו וצריך החזן שיבין מה שיאמר לפני הבורא יתע' וצריך שינגן לכבוד הבורא יתע' לא לשבח שישבחוהו בני אדם וצריכין שיביא כל אדם סדריו ומצעיו בבית הכנסת קודם שיכנס לסעודה (22a) :

ונהגו כל ישראל לעשות לחם אחד בערב שבת הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וקורין אותו חלת עני ובלעז לחם בית הכנסת ומחלקין אותם לעניים ומיום שזלזלו בו ונשתלחה מארה בתבואה (23b) :

נהגו כל ישראל לצלות הזרוע זכר לזרוע הנטויה ואין צולין אותו בשפוד של ברזל זכר לפסח אלא או בשפוד של עץ או בנחלים גם צולין ביצה עמו על גבי נחלים הוא זכר לחגיגת ארבעה עשר שנאכלת

צלי • ושמעתי כי מפני כך צולין ביצה שתרנום של ביצה היא ביעי והמעם בעי קודשא בריך הוא למפריק יתנא בזרעא מרממא ועבדי..... שמעתי כי באלמניא אחר אכילת הכרפס עוקרין השלחן ולוקחין המצות וכורכין אותן במפות ונושאים אותם על כתיפם והולכין לפנות הבית ואח"כ חוזרין למקומם ואומ' הגדה (24b & 25a) :

ויאמר הא לחמא עניא ומתרנגם אותו שיבינו האנשים והנשים והבנים הקטנים שהיה להם והתרנום בלעז לנו • ועתה צריך שיאמר אותו בלעז שלנו (26a) :

ונהנו לרחוץ כוס של ברכה במים ואותן מים מעבירין על פניהם לחבב המצוה וכן עושין בהבדלה..... וגם נהנו שלא להאכיל חתול ושאר בהמה וחי ועוף מן תתיכה שנעשה בחתיכת המוציא (32b) :¹

Of passages relating either to the order of the ritual or to its interpretation, the following may find here a place:—

ונהנו לומר אחר קרבנות הודו לה' קראו בשמו וגו' ואח"כ ברוך שאמר והיה העולם ויש בו עשר פעמים ברוך כנגד עשר ספירות בלימה..... ותימה הוא למה לא נהנו לומר ברוך שאמר קודם הודו..... ויש מקומות שנהנו לומר עוד ומהללים לשם תפארתך (3b) :

ונהנו בכל הארצות האלה לומר אהבת עולם אהבתנו..... וקורא שמע ישראל פי' כל אחד מישראל אומר לעצמו ולחבירו קבל כי ה' אלהינו והוא הכבוד היושב על הכרובים ה' אחד הוא כתר עליון הוא שני' עליו ולפני אחד מה אתה סופר² • ויש אומר על תפארת ישראל נאמר ויש לו סוד גדול..... והנכון בעיני כי השם הראשון מורה שהוא ראשון והשני מורה שהוא בלא שני ומי שיודע נקודו ידע דבר זה (4b) :

ובכל נפשך רוצה לומר בכל תאוותיך שלא תתאוה רק מה שהתיר לך..... ושאר הפרשה פרשתיה במקומה (5a) :

וקרית שמע של ערבית אחר צאת הכוכבים..... והמנהג שנהנו באלו הארצות לקרותו קודם צאת הכוכבים בעבור שאם יעכבו קרית שמע ותפלה עד צאת הכוכבים יהיו רבים יוצאים מבית הכנסת אחר תפלת המנחה וילכו לאכול ולשתות ולא יקראו שמע ולא יתפללו (8a) :

וככה סידורו וקורא ק"ש ואחר כך ויהי נועם עד כי אתה מחסי ואו' השיבנו ואינו חותם ואו' ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד בידך אפקיד

¹ Almost all these quotations are to be found in the ארחות חיים and כל בו, in the respective *Halachoth*. About forty quotations from the *Minhagoth* are to be found in these works.

² See *Sepher Yezirah*, c. 1.

רוחי וגו' ואו' בימיני האל השמאלי מיכאל בפני גבריאלי אחרי שמשואל שכינה על ראשי וגו' אתה סתר לי..... (8b) :

והאי דנהינין לומ' בריך ה' לעולם אמן ואמן שיש בו י"ח אזכרות משום שגזרו שמד על ישראל שלא יתפללו תפלת ערבית וע"כ תקנו לומר י"ח אזכרות ואע"פ שבטל השמד לא בטלה התקנה גם שמעתי זה שאנו אומרים בקדושה רבה שמע ישראל ולהיות לכם לאלהים במוסף של שבת לפי שגזרו שמד שלא לקרות קרית שמע עמדו ותקנו שיקראו בפסוק ראשון של ק"ש ובפסוק אחרון וכן היו עושין בכל תפלות החול ובשבת וכשבטל השמד בטלו לומר כן בכל התפלות והניחו אותה בתפלת מוסף של שבת ושל יום טוב לפרסם הדבר ולהודות לה' על ביטול השמד (9b) :¹

וטעם הקדיש למה נאמר בלשון תרגו'.....ונראה בעיני מפני שרובן של ישראל מדברין בלשון ארמית אפי' עמי הארץ אפי' הערלים מדברין הן בלשון ארמית ובעבור שישמע הכל ויבינו שעתיד הב"ה להתגדל ולהתקדש לעיני עמים רבים לימורת המשיח כמו שכתוב והתגדלתי והתקדשתי לעיני עמים רבים ועל כן תקנוהו בלשון ארמית וכן כל השמרות הן בלשון ארמית כדי שיבינו בהם עמי הארץ..... (10a) :

סדר ברכות.....אשר נתן לשכני בינה.....פוקח עורים.....ומי שעוטר מצנפת כמו שעושין בספרד מברך עוטר ישראל בתפארה שדומה לעטרה • והזכיר ישראל מפני שכינה שהיא שורה עליהם • ולא יתכן שילכו בגילוי הראש.....מכל מקום הוה משמע שאעפ שאין אנו מתעטרים במצנפת אנו מתעטרים בכובעין דין הוא שנתברך עוטר ישראל בתפארה ונראה בעיני שהמנהג שלנו שאין אנו מברכין משום דאין כל ישראל מכסין ראשיהן והולכין בגלוי הראש (11b) :

ואח"כ ובא לציון גואל.....ואתה קדוש יושב תהלות ישראל..... ומתרגמין ליה כדי שיבינו אף עמי הארץ וגם רוב החכמים צריכין לדעת פירושא של קדושה ועתה אפרשנה (13b) :

כמו שאמר בהגדה ברוך כבוד ה' ממקומו הוא מקומו של עולם ואין עוקמו מקומו ודוגמתו אבן שואבת שמעמידין אותה למעלה ונושאה את הברזל מתחתיה (14a) :

ושמעתי שתקנו אותו וגם והוא רחום בשני וחמישי מפני גזירה שגזרה מלכות אדום להשמיד את ישראל וכבר הרגו מהם בעת ההיא רבים על קדושת הש' ית' אשרי הם ואשרי חלקם (14b) :

The author concludes the passage last given with the

¹ See *Or Zarua*, II. 11c, and אבורהם, p. 52b (ed. Venice, 1596).

הנה דברנו עק"ש והתפילות של ערבית ושל שחרית ושל חול—words—ועתה נדבר על תפילות של שבת.

The remarks on the Sabbath Prayers are followed by notes relating to the Ritual and Minhagim for the Fast of the 9th of Ab (16*a*); Rosh Hashanah (16*b*-21*a*); the Day of Atonement (21*b*), the Feast of Tabernacles (22*a*), the Passover and the *Hagadah shel Pesach* (22*b*-28*b*), whilst the rest of the MS. is taken up with *Hilchoth Berachoth* (29*b*-34*b*), the laws for *Rosh Chodesh* (35*a*-36*b*) and Sabbath (37 and 38).

The authorities of which R. Asher made use, besides both the Talmudim and the Midrashim, are:—

(A) The Geonim R. Amram, R. Saadyah and R. Hai Hai (6*a*, 9*a*, 19*b*, 27*a*, etc.). (B) Rashi, whom he quotes as (28*b*); R. Jacob Tam, who is quoted once as (6*a*), and at another time as (31*b*); R. Samuel b. Meir (32*b*); R. Ishmael b. David¹ (18*a*), and R. Shemayah (3*a*). (C) R. Isaac Alfassi (20*b*, 25*a*); R. Isaac Ibn Giat (8*b*, 12*b*); R. Samuel Hannagid² (3*a*, 30*a*, 33*a*), and Maimonides (4*a*, 24*b*, 30*b*). (D) R. Abraham b. David (20*b*, 28*b*); R. Joseph Ibn Plat³ (4*a*, 12*a*, 34*b*, 38*a*), and R. Moses b. Joseph of Narbonne (25*b*, 28*a*, 37*a*).

The latest authority, as we have seen, is Maimonides. As he is always referred to with ו"ל, this work must have been written after 1205, which I regard as the date when the author flourished. Of other *data* the following one is not unimportant:—וא"ת האיך אנו אוכלין מצה באחרונה—ותירץ אחי הגדול ר' יעקב בן אדוננו ר' שאול ז"ל דאכילה (24*b*), etc. Now, Luzzatto, in one of his letters to Zunz (אגרות שר"ל, p. 669), mentions that he saw

¹ See, however, א"ח, 100*c*, and כ"ב, § 67, where the quotation from the *Minhagoth* reads ישמאל instead of ישמאל.

² In 3*a* he speaks of the שחיבר הנגיד; in 30*b*, נברתא שחיבר הנגיד; in 33*a*, בהלכתא שחיבר הנגיד, whilst in 33*a*, הנגיד.

³ Only in 12*a*, ושמעתי מפי החסיד הר' ר' יוסף, etc.; 4*a* corresponds with כ"ב, § 8, and א"ח, 11*c*, and reads בשם. Cp. Gross, *Monats.*, 1873, p. 406.

a Machzor MS., with an anonymous commentary, in which many extracts were given—ל' אשר ר' אהרן, and proceeds to say, that in one of these extracts the words are to be read:—אמרו חכמים שיש לאדם שתי נפשות:—¹ etc. ¹ בשבת פירוש אחי הגדול ר' יעקב נזיר כי הנשמה החכמה. Accordingly, this R. Jacob Nasir was the son of R. Saul, and must not any longer be identified with R. Jacob b. Meshulam. Perhaps the R. Saul b. Jacob, who is mentioned in the *Orchoth Chayim*,² was a son of this very R. Jacob Nasir. From another passage, in which our author says:—וכבר פירשתי בפרשת האזינה בסוף השירה וכמה מקומות (6b), we may infer that he wrote a commentary to the whole Bible; whilst his explanation of פלפלין—והוא חשוב כעץ וכשמתגדל כל נקודה . . . נמשך מן האשכול כביצה של תרנגולת שבתחלה הם גרורים דקים . . . כך ראיתי בספר הרפואות, leads us to conclude that his studies were not confined to theological subjects.

This work seems to have been once bound up in one volume with the *Sepher Hamishkal* of R. Moses de Leon, which bears now the press mark Dd. 11, 22. For at the end of this letter f. 81b, the title and the name of the author of the *Sepher Hamminhagoth* are marked in Latin. The writing of the two MSS. are also by the same hand. We shall thus be justified in giving here the Colophon of the *Sepher Hamishkal*, and in considering it also as a charter testifying the name of the owner and scribe of the *Minhagoth*:

אני ישועה ב"ר שלמה נ"ע כתבתי זה הספר לעצמי וסיימתי אותו
בירח טבת של שנת חמשת אלפים ומאה וארבעה ועשרים לפרט היצירה
במסתגאנם דעל כף ומא מותבה השם יוכני לקרות בו :

S. SCHECHTER.

¹ See Zunz in his notes to Asher's edition of *The Itinerary of Benjamin of Tudela*, II., p. 11, No. 17. Cp. Gross, *Monatss.*, 1874, p. 173, note 3.

² See Gross, *ibid.*, 1869, p. 537.